

”זה כלל גדול בתורה”

The Great Rule of the Torah: Understanding R. Akiva's Observation

(1) ויקרא פרק יט, יא-יט

- לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחֹשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ:
וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֹר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'.
- לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־דֹּעֵךְ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תִלֵּין פְּעֻלַּת שֹׂכִיר אֹתְךָ עַד־בֹּקֶר:
לֹא־תִקַּל לִחְדוֹשׁ וְלִפְנֵי עוֹד לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'.
- לֹא־תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמִשְׁפַּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תִהְדָּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצַדִּיק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ:
לֹא־תִלַּךְ רֵכִיל בְּעַמִּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם דֹּעֵךְ אֲנִי ה'.
- לֹא־תִשְׁנֹא אֶת־אֲחִיךָ בַּלְבָּבְךָ הֹכֵחַ תֹּלִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא:
לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטּוֹד אֶת־בְּנֵי עַמְּךָ וְאַהֲבַת לִרְעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'.
- אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ בְּהִמָּתְךָ לֹא־תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֶךְ לֹא־תִזְרַע כְּלָאִים
וּבְגֹד כְּלָאִים שֶׁעֲטָנָז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:

(2) ספרא קדושים פרשה ב

ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה,
בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה.

(3) ירושלמי נדרים ט:ד

ואהבת לרעך כמוך – רבי עקיבא אומר: זהו כלל גדול בתורה.
בן עזאי אומר: זה ספר תולדות אדם – זה כלל גדול מזה.

(4) בראשית רבה (וילנא) פרשה כד (פרשת בראשית)

בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול בתורה,
ר' עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה,
שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חברי עמי הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי,
א"ר תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה, בדמות אלהים עשה אותו.

(5) בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת בראשית פרשה כד

בן עזאי א' זה ספר תולדות אדם כלל גדול בתורה,
ר' עקיבא א' ואהבת לרעך כמוך כלל גדול ממנו,
שלא תאמר הואיל וניתבזיתי יתבזה חברי,
אמר ר' תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות אלהים עשה אותו.

(6) בראשית רבתי פרשת בראשית

בדמות אלהים עשה אותו. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול בתורה.
ר' עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול יותר מזה,
שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חברי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלקלו חברי עמי.
א"ר תנחומא אם עשית כן תדע למי עשית ובזית, בדמות אלהים עשה אותו. מבזה, בדמות אלהים עשה אותו.

(7) בבא קמא מו ע"א

זֶה כָּלֵל גָּדוֹל בְּדִין הַמוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרָאִיָּה

(8) משנה כתב יד קאופמן שביעית ז:א

כָּלֵל גָּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁבְעִית:

(9) משנה כתב יד קאופמן שבת ז:א

כָּלֵל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשַּׁבָּת:

(10) ראב"ד על הספרא קדושים פרשה ב פרק ד

ואהבת לרעך כמוך ר' עקיבא אומר **זה כלל גדול בתורה** דעלך סני לחברך לא תעביד. כלל גדול הוא לרובי המצות. בין עזאי אומר זה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים בדמות אלהים עשה אותו **זה כלל גדול מזה** פי' שאלו מן הפסוק הראשון לא שמענו אלא כמוך הרי שנתבזה הוא או נתקלל הוא ונגזל ונחבל יתבזה חברו עמו ויתקלל עמו ויחבל עמו לכך נאמור בדמות אלהים עשה אותו. את מי אתה מבזה ואת מי אתה מקלל דמות דיוקנו של מקום זה הכלל גדול מן הראשון:

(11) רבינו הלל על הספרא קדושים פרשה ב פרק ד

זה כלל גדול בתורה. כלומר' כיון דכתיב ואהבת לרעך כמוך **כלל גדול הוא** דמשמ' דאת סני לחברך לא תעביד והיינו כל התורה כולה כדגרסינן בפר' דבמה מדליקין במס' שבת דא"ל הלל להווא גוי כל התורה כולה [דעלך] דאת סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא [הוא] זיל גמור: זה ספר תולדות אדם **כלל גדול מזה**. כלומר' זה ספר תולדות אדם הוי כלל גדול מואהבת לרעך כמוך משום דכתי' בצלם אלקי' ברא אותו וכיון דדמות אלקי' הוי מיבעי ליה לרחומי אנפשיה, ס"א זה ספר תולדות אדם **הוי כלל גדול** דכיון דכולהו תולדות אב אחד נינהו לא מיבעי ליה ליקום וליטור בהדי הדדי אלא לרחומי כנפשיה:

(12) ר"ש משנן על הספרא (מיוחס לו) קדושים פרשה ב פרק ד

ואהבת לרעך כמוך. ר' עקיבא אומר **זה כלל גדול בתורה**. כדאית' בפר' במה מדליקין דעלך סני לחברך לא תעביד כלל גדול הוא לרוב מצות בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם **כלל גדול בזה**. כדמפרש בבראשית רבה. דאי מקרא ואהבת לרעך כמוך. הו"א הרי שנתבזה ונתקלל יכול לומר גם אני רוצה בביזיון ובקללת חברי. שכבר באתי לידי מדה זו. א"ר תנחומא למי אתה מבזה למי שבדמות עשה אותו. נמצא שזה הכלל גדול מן הראשון. ועוד נראה לי דבקרא ואהבת לרעך כמוך כתוב פעם אחת אלהים. שהקב"ה יושב בדין על הדבר. ובקרא דזה ספר כתיב שני כעמים שהקב"ה יושב בדינו והדר יושב. וכה"ג מוכח באבות דר' נתן דאמרינן התם ואהבת לרעך כמוך ר' שמעון בן אלעזר אומר בשבועה גדולה נאמר דבר זה ואהבת לרעך כמוך כי אני ה' נאמן לשלם שכר. ואם לאו נאמן ליפרע ממני:

(13) שבת לא ע"א

תנו רבנן:

מעשה בגוי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: כמה תורות יש לכם? אמר לו: שתים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב – אני מאמינך, ושבעל פה – איני מאמינך; גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בנזיפה.

בא לפני הלל – גייריה. יומא קמא אמר ליה: א"ב ג"ד; למחר אפיך ליה. אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי?! אמר ליה: לאו עלי ידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי.

שוב מעשה בגוי אחד שבא לפני שמאי; אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבגין שבידו.

בא לפני הלל – גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד – זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור.

שוב מעשה בגוי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר: ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד. אמר: הללו למי? אמרו לו: לכהן גדול. אמר אותו גוי בעצמו: אלך ואתגגיר בשביל שישמוני כהן גדול.

בא לפני שמאי, אמר ליה: גיירני על מנת שתשימני כהן גדול. דחפו באמת הבגין שבידו. בא לפני הלל – גייריה.

אמר לו: כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות – לך למוד טכסיסי מלכות. הלך וקרא, כיון שהגיע והזר הקרב יומת, אמר ליה: מקרא זה על מי נאמר? אמר לו: אפילו על דוד מלך ישראל. נשא אותו גר קל וחומר בעצמו: ומה ישראל שנקראו בנים למקום, ומתוך אהבה שאהבם קרא להם: בני בכורי ישראל, כתיב עליהם: והזר הקרב יומת, גר הקל שבא במקלו ובתרימולו, על אחת כמה וכמה!?

בא לפני שמאי, אמר לו: כלום ראוי אני להיות כהן גדול? והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת! בא לפני הלל, אמר לו: ענוותן הלל, ינוחו לך ברכות על ראשך, שהקרבתני תחת כנפי השכינה.

לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד, אמרו: קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם; ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה.

(14) רמב"ם דעות ו:ג

מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כמו שהוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא:

(15) רמב"ם אבל י"ד:א

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולעסוק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו, ולספור, ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהן, ואלו הם גמילות חסדים שבגופו שאין להן שיעור:

אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותן לך אחרים, עשה אתה אותן לאחריך בתורה ובמצוות: